

MOLIYAVIY HISOBOTLARNI MHXS STANDARTLARIDA OLIB BORISH ZARURIYATI

Abduganiyev Murodjon Shavkat o'g'li

Toshkent Moliya Instituti. Buxgalteriya hisobi 2-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi buxgalteriya hisobi milliy standartining xalqaro standartlarga o'tish, unga muvofiqligi masalalari ustuvor vazifa sifatida ko'rib chiqiladi, shuningdek, MHXS ga muvofiq moliyaviy hisobotni transformatsiyasining zarurati va roli, buxgalteriya hisobini isloh qilish dasturlarini qabul qilish imkoniyatlari, MHXS asosida moliyaviy hisobotlarni tayyorlashning investitsiyalarni jalb qilishdagi o'rni, potensial investorlarga moliyaviy hisobotlarni taqdim etishning mohiyati haqida fikir yuritilgan.

Kalit so'zlar: Moliyaviy hisobot xalqaro standartlari (MHXS); transformatsiya; iqtisodiyotning uyg'unlashuvi; hisobotning shaffofligi; xorij investitsiyalar.

KIRISH

Bugungi kunda kompaniyalarda moliyaviy hisobotlarini Moliyaviy Hisobotning Xalqaro Standartlari (MHXS) asosida tuzishga ob'ektiv zaruratlar mavjud. "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi Qonunda ko'zda tutilgan tartibda MHXSlarini qo'llash tartibi joriy etildi.[1-24] Dunyo bozoriga chiqish, xalqaro kredit olish, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish uchun moliyaviy hisobotni MHXSlari bo'yicha tuzish maqsadga muvofiqdir.[14] Mamlakatimizda MHXSlari asosida moliyaviy hisobot tuzayotgan kompaniyalar soni oshib bormoqda. Chunki, moliyaviy hisobotning shaffofligini oshirishga erishish faqat MHXSlarga o'tish orqali amalga oshirilishi mumkin bo'ladi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Moliyaviy Hisobotning Xalqaro Standartlari Qo'mitasi bilan hamkorlikni yo'lga qo'yishni dolzarb masalalar qatoriga ko'tarmoqda.[10] Ushbu masalalarning kun tartibiga qo'yilishi MHXSlari asosida moliyaviy hisobot tuzish metodologiyasini takomillashtirishni taqozo etadi.

Bunga moliyaviy hisobotni MHXSlari asosida transformatsiyalash orqali erishish mumkin.[4-11] Bugungi kunda transformatsiya masalalari bo'yicha adabiyotlar va ilmiy maqolalar ham yetarli emas. Shu bois, moliyaviy hisobot transformatsiyasi masalasi kun tartibida turgan dolzarb mavzu hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Dastavval, transformatsiya soʻzining lugʻaviy maʼnosiga toʻxtalib oʻtaylik. “Transformatsiya (lot. Transformatio - oʻzgartirish, qayta tashkil etish) 1) struktura, shakl va uslublarini qayta tashkil etish, faoliyatning maqsadli yoʻnalishini oʻzgartirish; 2) aynaltirishning bitta usullaridan biri, xalqaro huquq normalarini ichki davlat huquqi normalariga qayta tashkil qilish maʼnolarini anglatadi”.[9-26]

Demak, buxgalteriya hisobi maʼnolarida transformatsiya mamlakatimizda amal qilingan qonunchilikka muvofiq hisob tizimidagi qoidalar, tamoyillar, usul va uslublarni hamda axborotlarni boshqa mamlakat yoki xalqaro qoidalariga muvofiqlashtirgan holda aylantirishga, yaʼni yangi maʼno kashf etishga aytiladi. “Transformatsiya finansovoy otchetnosti” i-ias.ru internet sahifalarida quyidagicha taʼrif keltirilgan: “Moliyaviy hisobotning transformatsiyasi - bu buxgalteriya hisobining Rossiya tizimi qoidalariga koʻra tuzilgan hisobotdagi hisob axborotlarini qayta guruhlashtirish va hisobot moddalariga toʻgʻirlashlar kiritish yoʻli bilan MHXSlariga muvofiq moliyaviy hisobotlarni tuzish jarayonidir”.[7] Fikrimizcha, taʼrifda keltirilgan qayta guruhlashtirish, hisobot moddalariga toʻgʻirlashlar kiritish kabi fikrlariga toʻliq qoʻshilamiz. Lekin, transformatsiya bu moliyaviy hisobot tuzish emas, balki agʻdarish jarayoni deyilsa koʻproq maqsadga muvofiq boʻlar edi.

MHXSlarini qoʻllash kompaniyaning mutlaq vakolatidagi masalasi boʻlishi lozim.[17] Lekin shunisi aniqki MHXSlari asosida moliyaviy hisobot tuzish quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

- kompaniya faoliyati natijalarining shaffofligini oshiradi;
- kreditorlar, aktsiyadorlar, kredit beruvchi tashkilotlarda kompaniyaga ishonch oshadi va yuqori ishonch bilan kompaniya faoliyatiga pul qoʻyadi, kompaniyaning kredit olish imkoniyati kengayadi;
- xorijiy investitsiyalarni jalb qilitt va xorijiy investorlar bilan hamkorlik yuksaladi;[18-21]
- dunyo bozorlariga chiqish, xomashyo, valyuta, mehnat birjalariga, xalqaro kapital bozoriga chiqish imkoniyatlari tugʻiladi;
- kompaniya menejerlariga boshqaruv qarorlarini qabul qilishlari uchun ishonchli, obʼektiv, uygʻun hamda oʻz vaqtida tizimlashgan moliyaviy axborotlarni olish imkoniyatlari yuzaga keladi;
- kompaniya faoliyatini byudjetlashtirish, rejalashtirish va strategik rivojlanishini baholashda zarur axborotlar taʼmin etiladi;
- kuchli nazorat tizimi oʻrnatiladi. Maʼnaviy muhit barqarorlashadi. Xodimlarda ishiga, kompaniyasiga va vataniga sodiqlik xislatlari bir- biriga uygʻunlashadi.
- xodimlarda oʻz ustida ishlash va malakasini muntazam oshirish

imkoniyatlari tugʻiladi. Professionallikka qiziqish va harakat kuchayadi.

XULOSA VA MUNOZARA

MHXSlariga istalgan paytda, tayyorgarliksiz, toʻgʻridan-toʻgʻri oʻtib boʻlmaydi. Agarda tayyorgarliksiz moliyaviy hisobot MHXSlar boʻyicha transformatsiya qilingan taqdirda ham kutilgan natijani bermaydi. Shu bois, MHXSlarni birinchi marta qoʻllashda yoki milliy standartlar asosida tuzilgan moliyaviy hisobotni transformatsiya qilishdan oldin muhit, shartsharoit va maʼlum tayyorganlik ishlari olib borilishi shart.[13-23]

Biz bu omillarga quyidagilarni kiritishni maqsadga muvofiq, deb hisoblaymiz:

- mamlakatda moliya, pul-kredit, soliq, mehnat qonunchiligi dunyo standartlariga uygʻun
- mamlakat iqtisodiyotida yuqori inflyatsiya darajasi boʻlmasligi kerak;
- Oʻzbekiston Respublikasi buxgalteriya hisobi milliy standartlari tizimi imkon qadar MHXSlariga uygʻun boʻlishini taʼminlashimiz kerak. Agar oʻrtada tafovut katta boʻlsa transformatsiya jarayoni qiyinlashadi, transformatsiya qilingan taqdirda ham kutilgan natijani bermaydi.

Oʻzbekiston Respublikasidagi faoliyat yuritayotgan aksiyadorlik jamiyatlari, boshqa xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalar “Buxgalteriya hisobi toʻgʻrisida”gi Qonun va BHMSlariga muvofiq moliyaviy hisobotni tuzadi. Yuqoridagi imkoniyatlarga ega boʻlish maqsadida kompaniya moliyaviy hisobotni MHXSlari asosida tuzish va taqdim qilishni taqozo etadi.

ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining “Oʻzbekiston respublikasini yanada rivojlantirish boʻyicha harakatlar strategiyasi toʻgʻrisida”gi farmoni. Toshkent sh., 2017-yil 7-fevral, pf- 4947-son.
2. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining “Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga oʻtish boʻyicha qoʻshimcha chora-tadbirlar toʻgʻrisida”gi qarori. Toshkent sh., 2020 yil 24 fevraldagi PQ-4611 sonli.
3. Давлятшаев Акмалжон Ашурмаматович (2020). НЕОБХОДИМОСТЬ ПРОВЕДЕНИЯ АНАЛИЗА РЕГИОНАЛЬНЫХ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ. Национальная ассоциация ученых, (55-2 (55)), 28-32.
4. Qudbiyev, N. T., No, D. M. O. G. L., Raximjonov, U. R. O. G. L., & Razzaqova, D. A. Q. (2022). SOLIQ ORGANLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING ROLINI OSHIRISH AHAMIYATI. Scientific progress, 3(1), 927-933.